

L'any 1000 els terrors

del mil·lenni

rlar de l'any 1000
lica parlar també
les terrors i les pors
van suscitar
ell canvi de mil·lenni
pensar que el món
ibava a la fi
la seva existència.
a gran quantitat
visionaris
n començar
enfasitzar
uesta profecia.
us aquí les creences
va suscitar
ristianisme
; voltants de
ny 1000.

Envoltat per l'aura inquietant del mite romàntic, l'any 1000 encara suscita l'interès del gran públic. Una descripció habitual d'aquella època sempre va acompanyada d'una valoració de la por de la gent, davant la possibilitat que en coincidir l'Anunciació amb el Divendres Sant el món arribi a la fi. Al voltant d'aquesta convicció es van moure un bon nombre de visionaris que mostraven el seu art a la gent emfatitzant el valor d'aquesta profecia. Al cap i a la fi, els comentaris de l'Apocalipsi de Sant Joan, portats a terme uns anys abans pel Beat de Liébana i els seus imitadors, serviren per immobilitzar la societat davant la possibilitat que realment aquelles imatges alguna vegada foren reals. Otó III, fill d'una princesa bizantina anomenada Teòfanès, veia aquests visionaris amb poca credibilitat, ja que estava convençut del futur del cristianisme, potser per la influència que va exercir sobre ell el venerable monjo Gerbeto, que aconseguiria el solí de Pere amb el nom de Silvestre II. L'hereu d'Otó, Enric I, sentí la necessitat, a llaor de la seua família, de presentar-se en públic mentre lluià una brillant capa pluvial ornada amb totes les estrelles i constel·lacions que es coneixien fins aleshores, amb la voluntat d'indicar que el seu poder venia directament del cel. I precisament la gent normal mirava aquest cel quan els visionaris anunciaven les catàstrofes prèvies a la fi dels temps. Però, la societat europea de l'any 1000 cregué de veritat en la fi del món?

No entraré en el debat entre historiadors que des de Michelet fins a Duby s'han pronunciat a favor i en contra de la creença en la fi del món i, per això, en l'existència d'una por col·lectiva. Els

profetes de l'Apocalipsi pronunciaren llargs i tenebrosos sermons respecte aquesta qüestió i repetien una i altra vegada, sense cap tipus de vergonya, que l'hora del judici final havia arribat. Tant se val que poca gent creguera aquestes mentides, perquè el públic de tots els temps és sensible a un reclam catastròfic com a explicació dels seus mals.

El monjo Abbon de Fleury-sur-Loire, nascut cap al 940, recorda en el seu *Liber Apologeticus* que en la seua joventut havia escoltat a París un predicador de carrer que anunciava la fi del món per a l'any 1000. Però aquesta no era l'única profecia. N'hi havia moltes més: algunes cartes del sud de França ressusciten les frases del formulari de Marculfo; l'any 960 un ermità de Turíngia anomenat Bernat anuncia que ha tingut una revelació de déu i que la fi del món està prop. Abbon contempla amb inquietud l'estat d'ànim que es crea en la cristiandat a mesura que s'acosta l'any 1000. Els monjos tenen capacitat per realitzar el *computus*, i encara que Dyonysius Exiguus els ho havia posat difícil, no tenien cap dubte de quin seria l'any en qüestió, sobretot des que Alcuino de York elaborara un calendari per a Carlemany.

Què cal fer davant d'aquestes profecies? Abbon, que escriu la seua *Apologia* l'any 998, malparla de tots els visionaris: "són uns bojós —exclama—; a més d'uns ignorants; és prou obrir el text sagrat, la Bíblia, per veure, Jesús ho digué, que mai no sabrem ni el dia ni l'hora. Predir el futur, afirmar que aquest esdeveniment aterridor que tot el món espera es produirà en un o altre moment, és atemptar contra la fe". La ponderació judiciosa d'Abbon entra en conflicte amb les creences d'aquell temps, que necessitaven

BASA GIL / ENCICLOPEDIA CATALANA

Dalt, la reproducció del *Beatus de Liébana*. A sota, a l'esquerra, *Beatus de Girona* copiat per Senior i miniat per Emeteri i Ende, de l'any 975.

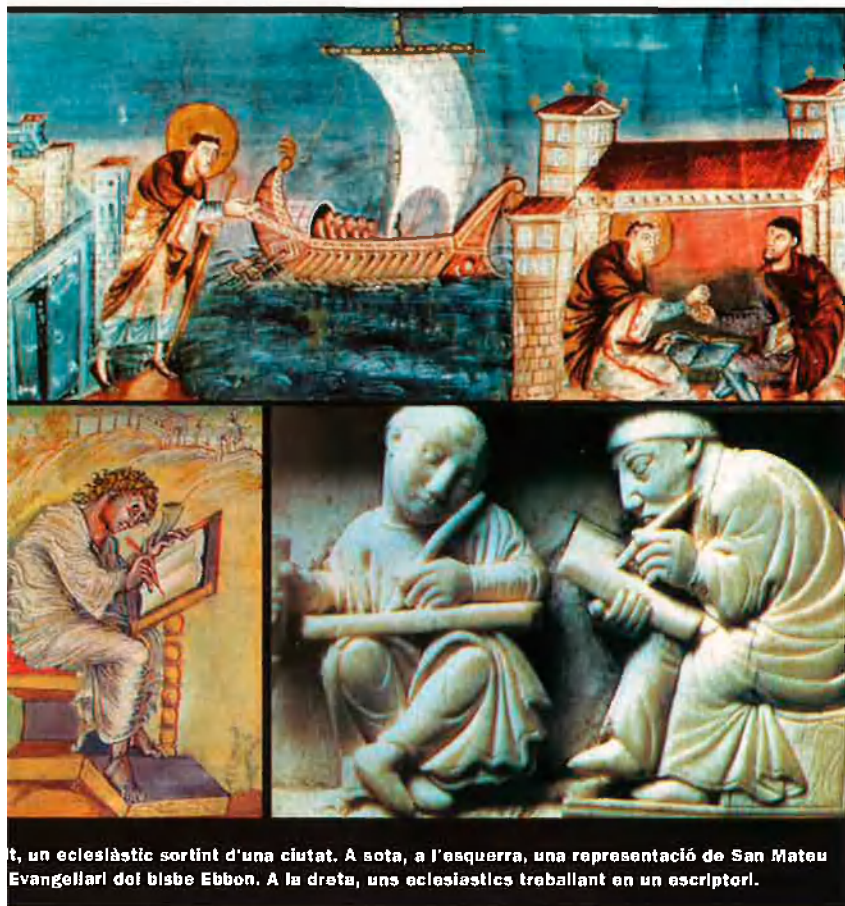
el somni de l'Apocalipsi per poder entendre l'estat de profunda precarietat en què es vivia.

Es pot dubtar de l'opinió d'aquests visionaris, però els historiadors de l'any 1000 són encara més contundents, potser més immorals amb la realitat. Així, l'orgullós Raoul Glaber, els llibres d'*Història* del qual foren escrits entre 1031 i 1048, interpreta els esdeveniments suc-

ceïts abans i després de l'any 1000 com a prova que el regnat de Satan és pròxim. Ell havia vist el dimoni en una ocasió: era un humà estrany, deformat i negrit. Però aquesta n'és una de les moltes metamorfosis. Quasi sempre se'l veu prop dels arbres i de les fonts, a l'aguait dels ingenus (i de les dones). La seua presència era més intensa que mai, ja que "complits els mil anys, prompte aparei-

xerà l'anticrist, i amb ell la fi del Ès impossible controlar-lo. En què cas, la humanitat té sort, ja que déu aliat al perill.

Raoul decideix interpretar els i que ha aconseguit reunir, els signe anuncien la fi del món. Com m tranys millor. En aquest cel de 1000 sorgí un meteor: "aparegué mes de setembre, al caient de la mi

...t, un eclesíastic sortint d'una ciutat. A sota, a l'esquerra, una representació de San Mateu Evangelitari del bisbe Ebbon. A la dreta, uns eclesiastics treballant en un escriptori.

angué visible prop de tres mesos. La seva resplendor era tan gran que sembla omplir la major part del cicle, fins amb el cant del gall va desaparèixer.

decidir si es tracta d'una estrella que déu llança a l'espai, o si és tan que augmenta la resplendor natural d'altre astre, correspon a aquell que prepara-ho tot en els misteris amada de la saviesa. Allò que pareix més at és que aquest fenomen no es mata mai als homes, en l'univers, senunciar amb certesa algun esdeveniment misteriós i terrible.

í, prompte sobrevingué un incendi que consumí l'església de Sant Miquel d'Engel, construïda damunt d'un promontori de l'oceà i que va ser sempre objecte de particular veneració en tot el

esta meravellosa descripció d'un "yal" celest, escrita al voltant de la fi del món, no és l'única en els seus llibres *Història*; també descriu un altre meteorològic l'any 1002, que coneix gràcies a la carta del rei Robert el Piadós dirigida al seu germanastre l'abat de Saint-

Els profetes de l'Apocalipsi repetien una i altra vegada, sense cap tipus de vergonya, que l'hora del judici final havia arribat. Pronunciaren tenebrosos sermons respecte aquesta qüestió.

Benoit-sur-Loire. A Raoul Glaber li agrada molt provocar el pànic entre els seus lectors, però no ho fa com els visionaris i profetes vulgars que anunciaven la "fi del món" per a tal dia, com aquell predicador de París que recordava Abbon de Fleury. Raoul ho fa com un historiador versat, un borgonyó de ferm llinatge, un narrador. Li complau descriure les calamitats del seu temps, la fam que arrasa els camperols, les epidèmies que s'apoderen de cossos i els descomponen, l'extensió de les heretgies, l'horror quasi endèmic en què es viu. Esglaiar sense parar. Atemorir fins que deixa atordit el lector, que decau davant la descripció d'un món tan horrible. Els homes i les dones s'injecten de sang, les mans s'adormeixen, el cos s'omple de pústules, la ment deixa de pensar, l'esperit es debilita. És evident, conclou Raoul: "està prop el caos etern i la fi del gènere humà".

Era realment la fi del món o és que Raoul Glaber s'adonava que alguna cosa nova començava a sorgir al voltant de l'any 1000, alguna cosa que havia pres força cap al 1040 quan ell redacta els llibres d'*Història*? Què hi ha darrere d'aquesta ment turmentada que decideix torturar els seus semblants amb unes imatges espantoses que, curiosament, serviren perquè els romàntics com Michelet parlaren dels terrors de l'any 1000, i els medievalistes moderns presentaren aquella societat sumida en una espantosa misèria?

Dies d'obscuritat total: sensació de la fi del món, llavors, en l'any 1000, quan els visionaris competien amb els monjos que escrivien annals o els historiadors que narraven les calamitats de la vida; ara, quan els visionaris competeixen amb els físics que neguen qualsevol incidència en el comportament humà de fenòmens astrals (com un eclipsi solar). No estem en ambdós casos davant la mateixa por pel futur? Les previsions en història són útils, malgrat que moltes escoles modernes estan convençudes d'haver trobat les lleis graduals dels canvis socials. Però mai no s'entendrà l'atzar, que, com deia el gran poeta rus A. S. Puskin, és una forma de providència.

José Enrique Ruiz-Domènec